

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

CONCEPT AND FEATURES OF INTANGIBLE RIGHTS OF BUSINESS ORGANIZATIONS: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

Обіюх Н.М., к. ю. н.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

В умовах сьогодення особисті немайнові права відіграють важливу роль в розвитку компаній, адже сучасна економіка спирається на розвиток нових технологій. Новітні дослідження та розробки, патенти, ноу-хау, програмне забезпечення є важливою частиною бізнесу. При цьому значний інтерес для компаній становлять права, які пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, а також особисті немайнові права, такі як право на ділову репутацію, право на інформацію та захист комерційної таємниці тощо. Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у сфері створення та здійснення особистих немайнових прав юридичних осіб. Метою нашого дослідження є правовий аналіз норм цивільного та господарського права у сфері особистих немайнових прав господарських організацій. У статті проаналізовано поняття та ознаки немайнових прав юридичних осіб – господарських організацій. Досліджено основні правові підходи до визначення поняття «немайнові права», проаналізовано їх правову природу. Обґрунтовано, що в сучасних умовах немайнові права є невід'ємним елементом правового статусу юридичних осіб і, крім того, є обов'язковою складовою господарської правосуб'єктності. При цьому встановлено, що юридична особа може набувати особисті немайнові права як самостійно, так і в процесі господарської діяльності, зокрема, в результаті укладення договорів, створення об'єктів інтелектуальної власності, управління підприємством.

Особливу увагу в нашому дослідженні приділено аналізу таких немайнових прав юридичних осіб – права на ділову репутацію та гудвіл, а також права на комерційну таємницю. Право на ділову репутацію потребує належного правового регулювання, оскільки до цього часу немає врегульованого механізму захисту даного права. Лише судовою практикою наводяться окремі позиції судів щодо необхідності відшкодування моральної шкоди за порушення немайнових прав юридичних осіб, зокрема, права на ділову репутацію та права на комерційну таємницю. Стаття має загальнотеоретичний характер та особливе методологічне значення для формування напрямів подальшого дослідження.

Ключові слова: господарська організація, гудвіл, ділова репутація, захист немайнових прав, особисті немайнові права, юридична особа.

In today's world, personal intangible rights play an important role in the development of companies, because the modern economy is based on the development of new technologies. The latest research and development, patents, know-how, software is an important part of business. Of particular interest to companies are the rights associated with the use of intellectual property, as well as intangible rights, such as the right to goodwill, the right to information and protection of trade secrets, and so on. The object of the study is public relations arising in the field of creation and exercise of personal intangible rights of legal entities. The purpose of our study is the legal analysis of civil and commercial law in the field of personal intangible rights of business organizations. The article analyzes the concepts and features of intangible rights of legal entities – business organizations. The basic legal approaches to the definition of "intangible rights" are studied, their legal nature is analyzed. It is substantiated that in modern conditions intangible rights are an integral part of the legal status of legal entities and, in addition, are a mandatory component of commercial legal personality. It is established that a legal entity can acquire personal intangible rights both independently and in the course of economic activity, in particular, as a result of concluding contracts, creation of intellectual property, and management of the enterprise.

In our study, special attention is paid to the analysis of such intangible rights of legal entities – the right to business reputation and goodwill, as well as the right to trade secrets. The right to goodwill requires proper legal regulation, as there is still no regulated mechanism for protecting this right. Only case law cites certain positions of courts on the need to compensate for non-pecuniary damage for violations of intangible rights of legal entities, in particular, the right to goodwill and the right to trade secrets. The article has a general theoretical nature and special methodological significance for the formation of areas of further research.

Key words: business organization, goodwill, business reputation, protection of intangible rights, personal intangible rights, legal entity.

Постановка проблеми. В сучасних умовах поняття «немайнові права» має важливе значення для оцінки правового статусу юридичної особи. Звичайно, першочергову роль в організації діяльності підприємства займають майнові права, які пов'язані з використанням та управлінням майном юридичної особи. Однак, у сфері ділових відносин особливу роль відіграють немайнові права, пов'язані з комерційним найменуванням, діловою репутацією та досвідом компанії. Очевидною проблемою на сьогодні є порушення особистих немайнових прав юридичних осіб, які проявляються у неправомірному використанні комерційного найменування, поширенні недостовірної, неправдивої інформації про компанію, що принижує її ділову репутацію тощо. Правова оцінка захисту прав та інтересів господарських організацій буде ефективною за умови належного розуміння правової природи та ознак особистих немайнових прав, що є предметом нашого дослідження.

Актуальність теми. Немайнові права відіграють все більш вагомий роль в управлінні комерційною діяльністю. Все більше зростає підприємницький інтерес до немайно-

вих активів. Особисті немайнові права юридичної особи створюються упродовж всієї діяльності компанії, накопичуються і становлять її цінний нематеріальний актив, який надає істотні переваги перед конкурентами. Також слід зазначити, що немайнові права часто перебувають у комплексі з майновими, особливо що стосується використання об'єктів інтелектуальної власності. Тому питання ідентифікації немайнових прав юридичних осіб є доволі складним і потребує уточнення з точки зору правової науки.

Мета дослідження – провести теоретико-правовий аналіз поняття та правової природи особистих немайнових прав господарських організацій на основі узагальнення норм цивільного й господарського законодавства та судової практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення особистих немайнових прав неодноразово становила об'єкт дослідження у працях таких вітчизняних науковців, як В. В. Басюк, В. В. Луць, С. О. Сліпченко, М. О. Стефанчук, Є. О. Харитонов, Л. В. Федюк та інших.

Виклад основного матеріалу. Взагалі питання про правову природу немайнових прав юридичних осіб у пра-

вовій літературі видається спірним. Оскільки переважна більшість особистих немайнових прав належать фізичній особі – це право на ім'я, право на життя та здоров'я, право на повагу, честь і гідність тощо. Однак, з розвитком цивільних відносин постає необхідність у виділенні окремої групи особистих немайнових прав, які належать виключно юридичним особам.

Поняття «немайнові права» юридичних осіб недостатньо визначено в законодавстві. У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) лише одна стаття передбачає, що «юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати» (ст. 94) [1]. Разом з тим ЦК України не визначає істотних ознак права на ділову репутацію, чи права на інформацію, що дає привід для міркувань.

Щоб проаналізувати немайнові права господарських організацій, насамперед потрібно звернути увагу на ознаки, які характеризують юридичну особу в цивільному та господарському праві. Господарські організації є юридичними особами, що мають відповідні ознаки – загальні та спеціальні. Вважаємо, що загальні ознаки випливають із цивільно-правових норм, що визначають правовий статус юридичної особи, а саме: 1) це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку; 2) наявність певної організаційно-правової форми; 3) необхідність державної реєстрації; 4) обов'язкова вимога мати найменування; 5) юридична особа має цивільну правоздатність та дієздатність.

Водночас спеціальні ознаки визначаються нормами Господарського кодексу України (далі – ГК України). До спеціальних ознак господарських організацій можна віднести наступні: 1) є самостійним суб'єктом господарювання (ч. 2 ст. 55 та ч. 1 ст. 62 ГК України); 2) мають відокремлене майно (ч. 1 ст. 55 ГК України); 3) безпосередньо здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію; 4) несуть самостійну господарську відповідальність.

Із загального правового статусу юридичної особи впливає правоздатність та дієздатність. Всі юридичні особи мають право- та дієздатність, що виникають з моменту державної реєстрації. Цивільна дієздатність юридичної особи означає не лише здатність мати юридичні права та обов'язки, але й набувати їх шляхом участі у відносинах з іншими суб'єктами. Стосовно господарських організацій, слід мати на увазі відносини, які виникають у зв'язку з укладенням та виконанням договорів, створенням об'єктів інтелектуальної власності, управлінням підприємством тощо. При цьому юридичні особи, зокрема, господарські організації, реалізують свою поведінку через майнові та особисті немайнові права.

Як зазначає Л. В. Малюга, особисті немайнові права у цивільному праві – це міра можливої поведінки особи (фізичної чи юридичної), гарантована законом, вільно, на власний розсуд визначати власні дії по набуттю, здійсненню (реалізації) особистих немайнових благ, які складають її сутнісну основу [2, с. 45].

Розглянемо ознаки немайнових прав, які характерні для суб'єктів господарського права, а саме господарських організацій.

Особисті немайнові права за своєю правовою природою є невідчужуваними. Вони належать виключно одній особі (фізичній або юридичній) і не можуть відчужуватись. Слід зазначити, що у випадку юридичних осіб, можуть бути відчужені лише права на використання окремих немайнових об'єктів (комерційного найменування, торговельних марок, товарних знаків тощо), при цьому об'єкт залишається у власності його праволодільця. Але це питання стосується майнових прав інтелектуальної власності, які певною мірою пов'язані з немайновими.

Об'єктами цивільних прав відповідно до статті 177 ЦК України виступають речі, майно, майнові права, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага [1]. Окремі немайнові блага можуть бути пов'язані із юридичними особами. Це право на комерційне найменування, право на ділову репутацію, право на інформацію. Такі немайнові права індивідуалізують юридичну особу як суб'єкта правовідносин і передбачають, що в конкретній юридичній особі є виключні права на їх використання. Тобто ознакою немайнових прав є їх здатність до індивідуалізації юридичної особи.

Крім того, слід погодитись із думкою науковців, які вважають особисті немайнові права абсолютними або виключними. Якщо розглядати абсолютні відносини, то це означає, що визначена лише одна сторона особистих немайнових відносин, яка є носієм даних прав, а всі інші вважаються зобов'язаними не заважати здійсненню нею особистих немайнових прав. Можна сказати, що особисті немайнові права кожної юридичної особи захищаються від усіх інших осіб [3, с. 128].

У західній літературі часто згадується про принцип виключності особистих немайнових прав, тобто приналежності таких прав виключно одній особі – правовласнику. Даний принцип також можна прослідкувати в окремих правових нормах українського законодавства. Зокрема, стаття 90 ЦК України визначає, що «юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму та назву. Юридична особа не має права використовувати найменування іншої юридичної особи» [1]. Виключність також поширюється на такі немайнові права юридичних осіб, як право на ділову репутацію, право на інформацію, а також на результати інтелектуальної діяльності. З цього приводу можна також навести норму статті 162 ГК України: «суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами» [4].

На нашу думку, особисті немайнові права господарських організацій можна розглядати як елемент їх правосуб'єктності. Правосуб'єктність означає комплекс прав та обов'язків юридичної особи, а також здатність нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність. У цьому комплексі майнові права тісно взаємодіють із немайновими. Наприклад, право укладати господарські та інші договори юридична особа може завдяки тому, що вона має право виступати від свого імені в діловому обороті. Мати комерційне найменування означає не лише володіти ним, але й використовувати це найменування у господарській діяльності, створюючи для себе матеріальні та нематеріальні блага. Отже, можна стверджувати, що немайнові права – це не просто елемент правового статусу господарської організації, але й юридична необхідність, обумовлена його право- та дієздатністю.

Отже, можна стверджувати, що немайнові права господарських організацій за цивільним та господарським законодавством характеризуються такими ознаками: 1) невідчужуваність; 2) індивідуалізація юридичної особи; 3) виключність та абсолютність.

Проаналізуємо окремі немайнові права господарських організацій, які становлять найбільший науковий інтерес з точки зору їх правової природи. Це право на ділову репутацію, гудвіл та право на інформацію.

Чинне законодавство не містить визначення понять гідності, честі чи ділової репутації, оскільки вони є морально-етичними категоріями й одночасно особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту. У правовій літературі під діловою репутацією юридичної особи, у тому числі підприємницьких товариств... розуміється оцінка

їх підприємницької, громадської чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин. Поняття «ділова репутація» також визначається як «сукупність документально підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про відповідність її господарської та (або) професійної діяльності вимогам законодавства» [5].

За кордоном вважається, що ділова репутація включає в себе дві основні складові: по-перше, усвідомлення внутрішньої організаційної єдності (оцінка здатності компанії пропонувати товари чи послуги); по-друге, усвідомлення ділового партнерства (як певна компанія взаємодіє із зовнішніми суб'єктами) [6].

Як визначено у Постанові Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 року, позови про захист честі, гідності чи ділової репутації вправі пред'явити фізична особа у разі поширення про неї недостовірної інформації. Крім того, у разі поширення недостовірної інформації, що порушує немайнові права юридичної особи або її структурного підрозділу, позов вправі пред'явити орган цієї юридичної особи [7]. Отже, підставою для звернення за захистом ділової репутації юридичної особи є поширення про неї неправдивої чи недостовірної інформації.

Поширенням інформації вважається опублікування її у пресі, передання по радіо, телебаченню, чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку; викладення у характеристиках, заявах, листах, адресованих іншим особам; повідомлення у публічних виступах, в електронних мережах, а також в іншій формі хоча б одній особі.

Відповідно до статті 275 ЦК України захист особистого немайнового права здійснюється у спосіб, встановлений главою 3 цього Кодексу, а також іншими способами відповідно до змісту цього права, способом його поширення та наслідків, що спричинило це порушення. До таких спеціальних способів захисту відносяться: спростування недостовірної інформації та (або) право на відповідь (стаття 277 ЦК), заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (стаття 278 ЦК) тощо.

Юридична особа, як і фізична, має право на захист порушеного особистого немайнового права в судовому порядку. З цього приводу можна навести справу, яка розглядалась Верховним Судом України (далі – ВСУ), за позовом ПП «Виробничо-дистрибуторська компанія «Дім Вина «Скала» до Дніпровського районного управління Головного управління МВС в місті Києві (справа № 910/11621/16 від 2 липня 2020 року). ВСУ досліджував питання завдання моральної шкоди підприємству у зв'язку з порушенням його права на ділову репутацію.

Як зазначає Верховний Суд України, саме позивач повинен довести на підставі належних і допустимих доказів, які втратили немайнового характеру були понесені юридичною особою; якими конкретно рішенням, діями чи бездіяльністю вони заподіяні; факт заподіяння шкоди саме юридичній особі та її розмір; причинно-наслідковий зв'язок між незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю та шкодою [8].

Юридична особа має право на недоторканість її ділової репутації. Способами захисту ділової репутації може бути вимога про відшкодування збитків та моральної (немайнової) шкоди, заподіяної такими порушеннями юридичній особі. Зазначені вимоги розглядаються відповідно до загальних підстав щодо відповідальності за заподіяння шкоди (стаття 94 ЦК України).

Важливою та невід'ємною складовою ділової репутації є так званий «гудвіл». Наведемо найбільш поширені дефініції поняття «гудвіл». Так, гудвіл розглядається як додаткова вартість, якою володіє компанія разом із матеріальними активами. Гудвіл визначається як нематеріальний актив, який відображується у фінансовій звітності.

Відповідно до п. 14.1.40 Податкового кодексу України [9] гудвіл визначено як нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо. При цьому поняття гудвілу і ділової репутації не є тотожними. Гудвіл, на відміну від ділової репутації, є активом, який має вартісне вираження та використовується у бухгалтерському і податковому обліку.

У разі зміни власника компанії, в результаті продажу компанії чи злиття або приєднання, балансова вартість компанії (фірми) не відповідає вартості нематеріального капіталу, створеного протягом усього періоду її діяльності. Тому детальна оцінка нематеріальних активів є важливою для усіх сторін угоди про передачу прав компанії. Наприкінці діяльності такі нематеріальні активи накопичуються і відображаються як гудвіл [10].

Слід зазначити, що у США гудвіл спеціально відноситься до об'єктів інтелектуальної власності (наприклад, у складі торговельних марок). Так, американські суди встановили, що торгова марка не може самостійно продовжувати зберігати свою цінність або унікальність, на відміну від гудвілу, і що гудвіл компанії, власника торговельної марки, завжди пов'язаний з цією торговельною маркою.

Право на комерційну таємницю юридичної особи на сьогодні є необхідною умовою здійснення її господарської діяльності на законних засадах і водночас має важливе значення для збереження авторитету компанії.

Згідно статті 505 ЦК України «комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо її збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію» [1].

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, що згідно із законом не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Інформацію можна віднести до комерційної таємниці, якщо вона:

- має дійсну комерційну цінність і обмежена в доступі;
- не шкодить інтересам суспільства;
- не є загальновідомою або легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з таким видом інформації;
- її розголошення може завдати підприємству суттєвих матеріальних збитків;
- на підприємстві передбачено систему заходів щодо її захисту.

Варто погодитись із думкою В. Клочкова, який вважає, що «з метою використання своїх прав на комерційну таємницю та захисту від її розголошення суб'єкту господарювання необхідно оформити таку інформацію юридично. Права на комерційну таємницю можна закріпити в статуті підприємства, колективному договорі, положенні про комерційну таємницю тощо» [11].

Щоб не допустити розголошення комерційної таємниці, передусім необхідно захистити себе від такого розголошення саме з боку співробітників компанії. З метою захисту комерційної таємниці здебільшого укладають договір про нерозголошення (NDA). Угода про нерозголошення – це самостійний договір. У постанові Західного апеляційного господарського суду від 28.02.2019 р. у справі № 907/258/18 зазначено, що укладений між сторонами договір (мається на увазі про нерозголошення

конфіденційної інформації) є обов'язковим для виконання сторонами протягом строку його дії [12].

Однак підприємству в будь-якому разі доцільно розробити положення про комерційну таємницю та затвердити його наказом, тому простіше буде доповнити умови трудового договору й просто зафіксувати ознайомлення співробітника з положенням. У такому разі в трудовому договорі достатньо вказати про обов'язок не розголошувати комерційну таємницю відповідно до законодавства та положення про комерційну таємницю та встановити відповідальність за її розголошення.

У положенні про комерційну таємницю доцільно визначити: а) перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю; б) порядок захисту комерційної таємниці; в) відповідальність за розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю; г) порядок видачі працівникам документів, відомостей, передання інформації, яка становить комерційну таємницю, контрагентам, клієнтам і державним органам; д) правила доступу до інформації, що становить комерційну таємницю; е) конкретний строк, на який інформація набуває статусу комерційної таємниці.

Якщо суб'єкту з певною метою на законних підставах була надана інформація, що містить комерційну таємницю, то у разі використання цієї інформації у цілях, невизначених законом, буде здійснено порушення комерційної таємниці. При цьому продаж та передача таємної інформації зацікавленим особам також вважається її використанням. При визначенні обсягів завданої шкоди у таких ситуаціях мають враховуватись прямі матеріальні збитки, збитки від зниження попиту, а також затрати на усунення негативних наслідків від використання відомостей іншими суб'єктами тощо. У неправомірному використанні особою інформації, одержання та ознайомлення з якою було реалізовано

на законних підставах, ця особа вважається суб'єктом підприємницького шпигунства у формі незаконного використання комерційної таємниці за наявності завданої майнової шкоди суб'єкту підприємницької діяльності [13, с. 67].

Будучи об'єктом інтелектуальної власності, комерційна таємниця становить одну з найскладніших та одночасно найменш розроблених правових категорій. На даний час продовжує існувати необхідність у належному законодавчому регулюванні проблеми захисту комерційної таємниці, що обумовлено процесами інтеграції в європейський правовий простір.

Висновки. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що особисті немайнові права є невід'ємним елементом правового статусу юридичної особи, і разом з майновими правами утворюють єдиний комплекс суб'єктивних цивільних прав. Встановлено, що основними ознаками немайнових прав юридичних осіб є їх невідчужуваність, абсолютність та виключність, а також властивість індивідуалізації юридичної особи. Тобто вони визначають та обумовлюють самостійний статус конкретної господарської організації.

Як показує досвід західних країн, немайнові права юридичних осіб – це не лише права, які позначають найменування фірми чи компанії, або певний бренд. Це такі права, з якими юридична особа набуває істотних переваг серед конкурентів та можливостей для розвитку в бізнесі.

Особисті немайнові права юридичних осіб можуть виникати самостійно – при реєстрації комерційного найменування, при створенні інтелектуального продукту; крім того, особисті немайнові права можуть виникати із договірних відносин, зокрема, при передачі прав на комерційне найменування, у комплексі із правами ноу-хау, правом на торговельні марки тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (в редакції від 27.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.04.2022).
2. Малюга Л. В. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві: теоретичні основи та проблеми правового забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2004. 202 с.
3. Федюк Л. В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія. Івано-Франківськ, 2013. 500 с.
4. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (в редакції від 12.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 05.04.2022).
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (в редакції від 11.02.2002). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 05.04.2022).
6. Protecting intangible assets: Preparing for a new reality (Lloyd's, 2020) / URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/uk/pdf/2020/08/lloyds-intangibles-6-aug-2020-.pdf> (дата звернення: 05.04.2022).
7. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (дата звернення: 05.04.2022).
8. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду України від 02 липня 2020 року по справі № 910/11621/16. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/90232117> (дата звернення: 11.04.2022).
9. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI (в редакції від 24.03.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 05.04.2022).
10. Kocak S. Intangible assets in business valuation, with emphasis on real options approach (2005). URL: <https://www.grin.com/document/112308> (дата звернення: 23.04.2022).
11. Клочков В. Захист інформації в контексті бізнесу та його юридичного супроводу. *Юрист & Закон*. 2016. Вип. 39. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009691
12. Постанова Західного апеляційного господарського суду м. Львів від 28 лютого 2019 року по справі № 907/258/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/80396820> (дата звернення: 23.04.2022).
13. Сліпачук О. Комерційна таємниця на підприємстві. *Довідник економіста*. 2005. № 7. С. 67.